

การสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
จังหวัดหนองบัวลำภู

**Prescribing Herbal Medicine for Patients by Health Care Officers at Tambon Health Promoting
Hospitals in Nongbualamphu Province**

ชนากร ประทุมชาติ (Thanakorn Pratumchat)* ดร.ปัทพงษ์ เกษสมบูรณ์ (Dr.Pattapong Kessomboon)**

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ทัศนคติ การรับรู้ นโยบาย และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรกับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ประชากรที่ใช้ในการศึกษา 422 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 250 คน สุ่มเลือกตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นที่เป็นสัดส่วนต่อขนาด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในระหว่าง เดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2557 โดยได้รับการตอบกลับ 190 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 76.0 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การทดสอบไคสแควร์ และวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติกส์ ผลการศึกษา พบว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 80.0 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นๆ แล้ว ได้แก่ เพศหญิง ($OR_{adj}=3.02, 95\% CI: 1.32-6.90$) ตำแหน่งปัจจุบันเป็นแพทย์แผนไทยหรือพยาบาลวิชาชีพ ($OR_{adj}=3.07, 95\% CI: 1.22-7.73$) และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพร ($OR_{adj}=0.39, 95\% CI: 0.17-0.89$).

ABSTRACT

This descriptive research aimed to study healthcare officers' behaviors in prescribing herbal medicine for patients and related factors, personal characteristics, knowledge, attitudes, recognition of policy and their opinions about herbal products. Totally 250 healthcare officers at health promoting hospitals in Nong Bua Lam Phu province were targeted. A self-administered questionnaire was used to collect data during November to December 2014 and recalled 190 questionnaires (76.0%); Data were analyzed by descriptive statistics, Chi-square, and multiple logistic regressions. The results showed that most of the healthcare officers (80.0%) regularly prescribe herbal medicine for patients. Factors related to prescribing herbal medicine were female ($OR_{adj}=3.02, 95\% CI: 1.32 - 6.90$), present position was Thai traditional doctors or nurses ($OR_{adj}=3.07, 95\% CI: 1.22 - 7.73$) and opinions about herbal products ($OR_{adj}=0.39, 95\% CI: 0.17 - 0.89$) at significant level ≤ 0.05

คำสำคัญ: การสั่งใช้ยาสมุนไพร เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

Key Words: Prescribing herbal medicine, Healthcare officers, Tambon health promoting hospitals

* นักศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสุขภาพชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทนำ

ในสถานการณ์โลกยุคปัจจุบันมีการพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายความว่ารวมถึงสภาพแวดล้อม สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้พฤติกรรมแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนเราเปลี่ยนแปลงไป โดยมีพฤติกรรมกรบริโภคนิยมที่ไม่เหมาะสม ขณะที่พฤติกรรมการออกกำลังกายน้อยลง จึงเกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ง่ายขึ้น จำเป็นต้องพึงพิงยาทั้งยาแผนปัจจุบันและยาสมุนไพร เพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาตัว องค์การอนามัยโลกรายงาน ปี ค.ศ. 2003 ว่า กระแสการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรกำลังเป็นที่นิยมทั่วโลก และกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในประเทศที่พัฒนาแล้วรวมถึงประเทศอุตสาหกรรม เช่น ประเทศในแถบแอฟริกา ยุโรป และอเมริกาเหนือ รวมทั้งประเทศจีน อังกฤษ แคนาดา เยอรมัน และสหรัฐอเมริกา โดยประมาณการว่าตลาดยาจากสมุนไพรของโลกจะมีมูลค่าสูงถึงปีละกว่าหกหมื่นล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณสองล้านล้านบาท (World Health Organization, 2003) และในปี ค.ศ. 2008 ยังคงมีการขยายตัวของการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างไม่หยุดนิ่ง (World Health Organization, 2008)

ประเทศไทย การส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพรเริ่มมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 มีเป้าหมายในการพัฒนาหลักประกันด้านสุขภาพและคุณภาพบริการสนับสนุนการใช้ยาสมุนไพรและแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ เอกชนและมีเป้าหมายหลักที่สำคัญในการส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพร คือ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนมีการใช้ยาสมุนไพรไม่น้อยกว่าร้อยละ 3 และ 5 ของมูลค่าการใช้ยาในโรงพยาบาล ตามลำดับ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549, 2544) ต่อมาในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550 - 2554 ได้เพิ่มเป้าหมาย ให้โรงพยาบาลทั่วไปและ

โรงพยาบาลชุมชนมีการใช้ยาสมุนไพรไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 และ 10 ของมูลค่าการใช้ยาในโรงพยาบาล โดยให้เพิ่มมูลค่าการใช้ยาจากสมุนไพรในโรงพยาบาลทุกระดับให้ได้อย่างน้อยร้อยละ 25 ของมูลค่าการใช้ยาในโรงพยาบาลภายในปี พ.ศ.2554 (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550 - 2554, 2550) ซึ่งในปี พ.ศ.2550 กระทรวงสาธารณสุขได้รับนโยบายโดยเร่งฟื้นฟูพัฒนาระบบการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน ให้มีมาตรฐานเพื่อให้ประชาชนผู้ใช้บริการมีทางเลือกในการรับบริการด้านสุขภาพ ควบคุมระบบบริการการแพทย์แผนปัจจุบัน และเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพ เพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของประเทศไทย ลดการนำเข้ายาและเวชภัณฑ์จากต่างประเทศ (ฝ่ายวิเคราะห์และประมวลข่าวสารสำนักนิเทศ กระทรวงสาธารณสุข, 2550) โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 - 2549 ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพมูลค่าประมาณหกหมื่นถึงเจ็ดหมื่นกว่าล้านบาทต่อปี ในจำนวนนี้ร้อยละ 13.8 - 16.5 เป็นค่าใช้จ่ายด้านยา (กลุ่มสารสนเทศและศูนย์ข้อมูล สำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2552)

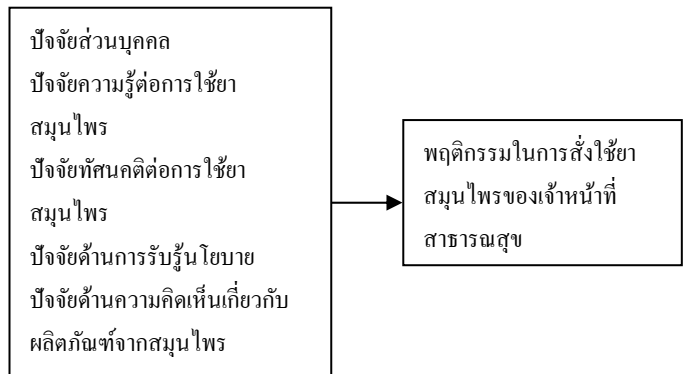
สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดหนองบัวลำภู รายงานมูลค่าการใช้ยาจากสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขทุกแห่ง ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ในปีงบประมาณ 2555 จากมูลค่าการใช้ยาทั้งหมด 105.74 ล้านบาท มีมูลค่าการใช้ยาสมุนไพร 1.12 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.29 ในปีงบประมาณ 2556 จากมูลค่าการใช้ยาทั้งหมด 106.61 ล้านบาท มีมูลค่าการใช้ยาสมุนไพร 2.95 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.77 และในช่วง ต.ค. 2556 - ม.ค.2557 จากมูลค่าการใช้ยาทั้งหมด 54.51 ล้านบาท มีมูลค่าการใช้ยาสมุนไพร 1.65 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 3.05 ซึ่งมูลค่าการใช้ยาในสถานบริการสาธารณสุขมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ รายงานมูลค่าการใช้ยาจากสมุนไพรในโรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่า ในช่วงปีงบประมาณ 2555 จากมูลค่าการใช้จ่ายทั้งหมด 26.75 ล้านบาท มีมูลค่าการใช้จ่ายสมุนไพร 3.13 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 11.73 ในช่วงปีงบประมาณ 2556 จากมูลค่าการใช้จ่ายทั้งหมด 27.40 ล้านบาท มีมูลค่าการใช้จ่ายสมุนไพร 2.11 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 7.72 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู, 2557)

จากข้อมูลข้างต้นเมื่อเทียบกับเป้าหมายหลักของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดหนองบัวลำภูในการส่งเสริมการใช้จ่ายจากสมุนไพร คือ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต้องมีการใช้จ่ายสมุนไพรไม่น้อยกว่าร้อยละ 3, 5 และ 10 ของมูลค่าการใช้จ่ายในโรงพยาบาลตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู, 2555) แล้วพบว่ายังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ และจะเห็นได้ว่าสถานการณ์การสั่งใช้ยาสมุนไพรยังมีมูลค่าการใช้จ่ายที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับมูลค่าการใช้จ่ายทั้งหมด ด้วยข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการสั่งใช้ยาสมุนไพร ตลอดจนเป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะในการวางระบบนโยบาย เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีในการเพิ่มปริมาณการสั่งใช้ยาสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขให้บรรลุเป้าหมาย โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม วัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยทั้งในระดับองค์กรและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคส่วนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนผู้รับบริการมากที่สุด ในชุมชน คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาจจะต้องช่วยเพิ่มบทบาทในการเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมการใช้จ่ายสมุนไพรให้มากที่สุดเพื่อให้ประชาชนสามารถนำหลักในการใช้สมุนไพรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงยั่งยืนสืบต่อไป

กรอบแนวคิด

จากการสังเคราะห์ปัจจัยหลักจากเอกสารผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ (กองสาธารณสุขภูมิภาค, 2543) อ่างใน คณะกรรมการแห่งชาติด้านยา, 2549) (เพ็ญ ภา ทรัพย์เจริญ และคณะ, 2546) อ่างใน ประพนธ์ เกตราภส, 2550) (คณะอนุกรรมการพัฒนา ยาในบัญชียาหลักแห่งชาติ, 2548) อ่างใน จิราพร ลิ้มปานานนท์ และคณะ, 2551) (ศัลยากรณ์ ไวโอเร็ด, 2552) และ (นักสรีรยชน ฤกษ์เรืองฤทธิ์, 2553) กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล พบว่ามีปัจจัยที่ส่งผลต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข 5 ตัวแปร ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ ทักษะ การรับรู้ นโยบาย และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรกับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยวิธีการศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross Sectional Study)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้คือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านการตรวจรักษา การวินิจฉัยโรค และการส่งจ่ายยาให้กับผู้ป่วยที่มารับบริการในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวนทั้งหมด 422 คน จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 83 แห่งทั้ง 6 อำเภอในจังหวัดหนองบัวลำภู (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู, 2557) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัคร (Eligibility Criteria) ดังนี้

เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านการตรวจรักษา การวินิจฉัยโรค และการส่งจ่ายยาให้กับผู้ป่วยที่มารับบริการในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ทั้งข้าราชการ พนักงานกระทรวงสาธารณสุข และลูกจ้างชั่วคราว

เกณฑ์คัดออก (Exclusion Criteria) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านการตรวจรักษา การวินิจฉัยโรค และการส่งจ่ายยาให้กับผู้ป่วยที่มารับบริการในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ที่ลาศึกษาต่อ ลาคลอดบุตร ลาอุปสมบท และลาป่วย ลาพักร้อน ไปราชการ(ในช่วงที่ทำการศึกษา)

การคำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรของ (Cochran, 1963) โดยสัดส่วนการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเท่ากับ 33.74% และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เกิดขึ้นได้ในการประมาณค่าสัดส่วน

ไม่เกิน 5% โดยกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ 95% สามารถคำนวณขนาดตัวอย่างได้ 190 คน แต่ทั้งนี้ผู้ศึกษาคาดว่าอาจมีผู้ไม่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม (non response rate) ร้อยละ 20 จึงได้ปรับขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้เป็น 240 คน

วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่าง

เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ดีของประชากรที่ทำการศึกษา จึงใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นที่เป็นสัดส่วนต่อขนาด (Probability proportional to size) จึงได้ขนาดตัวอย่างจากการปิดเศษแล้วที่ต้องเก็บด้วยแบบสอบถามทั้งหมด 250 คน ซึ่งจำนวนตัวอย่างที่ได้จากการเลือกในแต่ละหน่วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) คือจับฉลากแบบไม่ใส่คืนอีกครั้ง เพื่อให้จำนวนตัวอย่างในแต่ละหน่วยโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล รวม 83 แห่งมีโอกาสถูกเลือกเท่าเทียมกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถามการวิจัยซึ่งประกอบด้วย 6 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1

1.1 ข้อมูลทั่วไป เป็นการถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายเปิดให้เลือกตอบ และให้เติมข้อความ ประกอบด้วย 1) เพศ 2) อายุ 3) อายุการทำงาน 4) สถานภาพสมรส 5) ตำแหน่งปัจจุบัน 6) ตำแหน่งด้านแพทย์แผนไทย 7) วุฒิการศึกษาสูงสุด

1.2 พฤติกรรมในการสั่งใช้ยาสมุนไพร และยาสมุนไพรที่สั่งจ่ายให้กับผู้ป่วย

ส่วนที่ 2 ความรู้ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพร

(ปรับปรุงจาก วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.ศ.2553 ของนางสาวนภัสรัฐธนุญ ฤกษ์เรืองฤทธิ์ จำนวน 18 ข้อ เป็นแบบให้เลือกตอบใช่/ไม่ใช่/ไม่ทราบ ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือตอบไม่ทราบได้ 0 คะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์เป็นคะแนนรวมของแต่ละ

คน โดยการจัดกลุ่มใช้การอิงเกณฑ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความรู้ระดับผ่านเกณฑ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีคะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป และกลุ่มที่มีความรู้ระดับไม่ผ่านเกณฑ์ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีคะแนนน้อยกว่าร้อยละ 80

ส่วนที่ 3 ทศนคติต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพร (ปรับปรุงจาก รายงานการศึกษาศีรษะประปัญญา สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ.2552 ของนางสาวศศิธรณ์ ไวโอเร็ด) จำนวน 12 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) คะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์ เป็นคะแนนรวมของแต่ละคน โดยการจัดกลุ่มใช้การ อิงเกณฑ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีทัศนคติทางบวก และกลุ่มที่มีทัศนคติทางลบ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้นโยบาย (ปรับปรุงจาก วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุข ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2553 ของนางสาวนภัสสรณ์ ฤกษ์เรืองฤทธิ์) จำนวน 4 ข้อ ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายเปิดให้เลือกตอบ โดยมีการจัดกลุ่มใช้การอิงเกณฑ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ รับรู้นโยบายน้อย และกลุ่มที่รับรู้นโยบายมาก

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร (ปรับปรุงจาก วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2553 ของนางสาว นภัสสรณ์ ฤกษ์เรืองฤทธิ์) จำนวน 13 ข้อ ลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) คะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์เป็นคะแนนรวมของ แต่ละคน โดยการจัดกลุ่มใช้การอิงเกณฑ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความคิดเห็นไม่พึงพอใจ และกลุ่มที่มีความคิดเห็นพึงพอใจ

ส่วนที่ 6 ปัญหาและอุปสรรค, ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับการสั่งใช้ยาสมุนไพร ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ผู้ตอบ

แบบสอบถามสามารถเขียนตอบได้ตามความคิดเห็น ของตนเอง

การพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ

1. การหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะแล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะ

2. การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability) โดยแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบ แก้ไขและปรับปรุงแล้ว นำไปทดลองใช้กับกับ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดเลย จำนวน 30 คน นำมาหาค่า ความเที่ยงโดยใช้สูตร Kuder-Richardson (KR20) สำหรับชุดตัวแปรความรู้ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพร ได้ ค่า Reliability = 0.767 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) สำหรับ ชุดตัวแปรทัศนคติต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพร และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ได้ค่า Reliability = 0.881

การเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยส่ง แบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือลงนาม โดยนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู สาธาณสุขอำเภอทุกอำเภอ เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในระหว่างเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม 2557 จำนวน 250 ชุด และให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามกลับ ซึ่งได้รับการตอบกลับจำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0

การจัดการข้อมูล

ดำเนินการจัดการข้อมูลโดยทำการตรวจสอบ ความครบถ้วนของข้อมูลกรห้ส่งนำเข้าข้อมูล และ นำเข้าข้อมูลแบบ Data Double Entry เพื่อนำมาเปรียบเทียบความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของข้อมูล หากพบข้อผิดพลาดก็จะดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องตรงตามแบบสอบถามฉบับจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window version 16 (Statistical Packages for the Social Science) (มานพ คณะโต) โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inference statistic) ได้แก่สถิติ Chi-square Test สำหรับการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยการวิเคราะห์แบบตัวแปรเชิงเดี่ยว (Univariable analysis) ซึ่งวิเคราะห์ปัจจัยทีละคู่ ที่ช่วงเชื่อมั่น 95 % และ P-value ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และนำปัจจัยจากการวิเคราะห์แบบตัวแปรเชิงเดี่ยวที่มีค่า P-value \leq 0.05 มาทำการวิเคราะห์แบบตัวแปรพหุ (Multivariable analysis) โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติกส์ (Multiple logistic regression) นำเสนอขนาดความสัมพันธ์ด้วยค่า OR Adjusted ที่ช่วงเชื่อมั่น 95 % ของ OR Adjusted

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอผลการศึกษารูปแบบตาราง และแผนภาพ

ผลการวิจัย

จากตารางที่ 1 พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.4 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.2 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 36 ปี อายุเฉลี่ย 36.5 ปี ส่วนใหญ่อายุในการทำงานน้อยกว่าหรือเท่ากับ 14 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.3 และมีอายุในการทำงานเฉลี่ย 14.2 ปี ร้อยละ 65.3 มีสถานภาพสมรสคู่ ส่วนใหญ่เป็นพยาบาลวิชาชีพ ร้อยละ 35.8 นักวิชาการสาธารณสุข ร้อยละ 34.2 ตำแหน่งด้านแพทย์แผนไทย ส่วนใหญ่เป็นผู้สั่งการรักษา ร้อยละ 84.3 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุดร้อยละ 84.2 ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 80.0 และยาสมุนไพรที่สั่งจ่ายให้กับผู้ป่วยมากที่สุด คือขมิ้นชัน และขอมมะแว้ง คิดเป็นร้อยละ 93.2

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของประชากรที่ศึกษา จำแนกตามลักษณะข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล(n=190)		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	41	21.6
	หญิง	149	78.4
อายุ (ปี)	อายุ ≤ 36 ปี	103	54.2
	อายุ 37 ปีขึ้นไป	87	45.8
อายุเฉลี่ย 36.5 ปี อายุต่ำสุด 21 ปี อายุสูงสุด 57 ปี			
อายุการทำงาน (ปี)	อายุ ≤ 14 ปี	105	55.3
	อายุ 15 ปีขึ้นไป	85	44.7
อายุการทำงานเฉลี่ย 14.2 ปี อายุต่ำสุด 1 ปี อายุสูงสุด 35 ปี			
สถานภาพสมรส	โสด และหม้าย หย่า แยก	66	34.7
	คู่	124	65.3
ตำแหน่งปัจจุบัน	พยาบาลวิชาชีพ	68	35.8
	นักวิชาการสาธารณสุข	65	34.2
	แพทย์แผนไทย	7	3.7
	เจ้าพนักงานสาธารณสุข	39	20.5
	เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข	11	5.8
ตำแหน่งด้านแพทย์แผนไทย	แพทย์แผนไทย (ตามเกณฑ์ กพ.)	2	2.9
	ป.ตรีแพทย์แผนไทย/ป.อายุรเวท	5	7.1
	ผู้สั่งการรักษา	59	84.3
	ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย	4	5.7
วุฒิการศึกษาสูงสุด	อนุปริญญา/ปวส.	14	7.4
	ปริญญาตรี	160	84.2
	ปริญญาโท	16	8.4

จากตารางที่ 2 พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำ คิด

เป็นร้อยละ 80.0 และยาสมุนไพรที่สั่งจ่ายให้กับผู้ป่วยมากที่สุด คือขมิ้นชัน และยาอมมะแว้ง คิดเป็นร้อยละ 93.2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของประชากรที่ศึกษา จำแนกตามลักษณะข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล (n=190)		จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมในการสั่งใช้ยาสมุนไพร	สั่งใช้ยาสมุนไพรบางโอกาส	38	20.0
	สั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำ	152	80.0
ยาสมุนไพรที่ท่านสั่งจ่ายให้กับผู้ป่วย	ขมิ้นชัน	177	93.2
	ฟ้าทะลายโจร	156	82.1
	ครีมพญาอ	95	50.0
	เพชรสังฆาต	46	24.2
	มะขามแขก	94	49.5
	ยาอมมะแว้ง	177	93.2
	ยาแก้ไอมะขามป้อม	145	76.3
	เถาวัลย์เปรียง	37	19.5
	ยาหม่องไพล	116	61.1
	ยามะระจันทน์	15	7.9
	ยาจันทร์ลีลา	7	3.7
	ยาประสะไพล	21	11.1
	ยาหอมเทพจิตร	14	7.4
	ประสะน้ำมัน	1	0.5
	ยารางจืด	66	34.7
	ไพลจืฬา	4	2.1

จากตาราง 3 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบตัวแปรเดียวโดยใช้สถิติ Chi-square Test พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p\text{-value} \leq 0.05$ ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย เพศ ตำแหน่งปัจจุบัน มีความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p\text{-value} \leq 0.05$ ส่วนตัวแปร อายุ อายุการทำงาน สถานภาพสมรส ตำแหน่งด้านแพทย์แผนไทย และวุฒิการศึกษาสูงสุด ไม่พบ

ความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

2. ปัจจัยด้านความรู้ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรทัศนคติต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพร และข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้นโยบาย ไม่พบความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

3. ปัจจัยด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบผลิตภัณฑ์ ราคา ยาสมุนไพร ประสิทธิภาพของยา และความปลอดภัยในการใช้ยา มีความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำ ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p\text{-value} \leq 0.05$

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กรณีวิเคราะห์ทีละตัวแปร

ตัวแปร		การสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข		p-value
		ใช้บางโอกาส n (%)	ใช้เป็นประจำ n (%)	
เพศ	ชาย	41 (21.6)	15 (36.6)	0.003*
	หญิง	149 (78.4)	23 (15.4)	
อายุ (ปี)	อายุ ≤ 36 ปี	103 (54.2)	24 (23.3)	0.216
	อายุ 37 ปีขึ้นไป	87 (45.8)	14 (16.1)	
อายุการทำงาน (ปี)	อายุ ≤ 14 ปี	105 (55.3)	26 (24.8)	0.068
	อายุ 15 ปีขึ้นไป	85 (44.7)	12 (14.1)	
สถานภาพการสมรส	โสด และหม้าย หย่า แยก	66 (34.7)	11 (16.7)	0.402
	คู่	124 (65.3)	27 (21.8)	
ตำแหน่งปัจจุบัน	ตำแหน่งอื่นๆ	115 (60.5)	30 (26.1)	0.009*
	แพทย์แผนไทยและพยาบาลวิชาชีพ	75 (39.5)	8 (10.7)	
ตำแหน่งด้านแพทย์แผนไทย	ไม่ใช่แพทย์แผนไทย (ตามเกณฑ์ กพ.)	68(97.1)	7(10.3)	0.632
	แพทย์แผนไทย (ตามเกณฑ์ กพ.)	2(2.9)	0 (00.0)	
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	14 (7.4)	4 (28.6)	0.405
	ปริญญาตรีขึ้นไป	176 (92.6)	34 (19.3)	
ระดับความรู้ต่อการสั่งใช้ยา	ไม่ผ่านเกณฑ์	140 (73.7)	28 (20.0)	1.000
	ผ่านเกณฑ์	50 (26.3)	10 (20.0)	
ระดับทัศนคติ	ทัศนคติทางลบ	43 (22.6)	7 (16.3)	0.488
	ทัศนคติทางบวก	147 (77.4)	31 (21.1)	
การรับรู้นโยบาย	รับรู้นโยบายน้อย	120(63.2)	25(20.8)	0.707
	รับรู้นโยบายมาก	70(36.8)	13(18.6)	
ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพร	ความคิดเห็นไม่พึงพอใจ	89(46.8)	11(12.4)	0.013*
	ความคิดเห็นพึงพอใจ	101(53.2)	27(26.7)	

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value ≤ 0.05

จากตารางที่ 4 เมื่อนำปัจจัยจากการวิเคราะห์แบบตัวแปรเชิงเดียวที่มีค่า P-value ≤ 0.05 และ P-value ≤ 0.25 มาทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบตัวแปรพหุ (Multivariable analysis) โดยทำการควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพล โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติกส์ (Multiple logistic regression) ซึ่งประกอบด้วย

เพศ อายุ อายุการทำงาน ตำแหน่งปัจจุบัน และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพร พบปัจจัยที่มี

ความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู ดังนี้

เพศ พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพศหญิง จะมีการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำมากขึ้นเป็น 3.02 เท่าของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพศชาย ($OR_{adj} = 3.02, 95\% CI = 1.32 - 6.90$)

ตำแหน่งปัจจุบัน พบว่า แพทย์แผนไทยหรือพยาบาลวิชาชีพ จะมีการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำมากขึ้นเป็น 3.07 เท่าของตำแหน่งอื่น ๆ ($OR_{adj} = 3.07, 95\% CI = 1.22 - 7.73$)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพร พบว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีความคิดเห็นพึงพอใจ จะมีการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำน้อยลงเป็น 0.39 เท่าของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีความคิดเห็นไม่พึงพอใจ ($OR_{adj} = 0.39, 95\% CI = 0.17 - 0.89$)

ส่วนปัจจัยด้าน อายุ และอายุการทำงาน ไม่พบความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แบบตัวแปรพหุ

ปัจจัย	การสั่งใช้ยาสมุนไพร		COR	OR_{adj}	95% CI	p – value
	ใช้บางโอกาส	ใช้ประจำ				
เพศ						
ชาย	15 (36.6)	26 (63.4)	1.00	1.00		
หญิง	23 (15.4)	126 (84.6)	3.16	3.02	1.32 – 6.90	0.009
อายุ						
อายุ ≤ 36 ปี	24 (23.3)	79 (76.7)	1.00	1.00		
อายุ 37 ปีขึ้นไป	14 (16.1)	73 (83.9)	1.58	0.49	0.13 - 1.79	0.278
อายุการทำงาน						
อายุ ≤ 14 ปี	26 (24.8)	79 (75.2)	1.00	1.00		
อายุ 15 ปีขึ้นไป	12 (14.1)	73 (85.9)	2.00	3.57	0.96–13.26	0.057
ตำแหน่งปัจจุบัน						
ตำแหน่งอื่นๆ	30 (26.1)	85 (73.9)	1.00	1.00		
แพทย์แผนไทยหรือพยาบาลวิชาชีพ	8 (10.7)	67 (89.3)	2.96	3.07	1.22 – 7.73	0.017
ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพร						
ความคิดเห็นไม่พึงพอใจ	11(12.4)	78(87.6)	1.00	1.00		
ความคิดเห็นพึงพอใจ	27(26.7)	74(73.3)	0.39	0.39	0.17 – 0.89	0.025

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยเพศ มีความสัมพันธ์ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($OR_{adj} = 3.02, 95\% CI = 1.32 - 6.90$) โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพศหญิง จะมีการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำมากขึ้นเป็น 3.02 เท่าของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพศชาย ทั้งนี้อาจ

เนื่องจากโดยปกติในสถานบริการสาธารณสุขหน่วยปฐมภูมิ มีสัดส่วนอัตรากำลังของบุคลากรเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ทำให้โดยส่วนใหญ่เพศหญิงมีโอกาสให้บริการรักษาผู้ป่วยได้มากกว่า ปัจจัยตำแหน่งปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($OR_{adj} = 3.07, 95\% CI = 1.22 - 7.73$) โดยแพทย์แผน

ไทยและพยาบาลวิชาชีพ จะมีการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำมากขึ้นเป็น 3.07 เท่าของตำแหน่งอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากในสถานบริการสาธารณสุขหน่วยปฐมภูมิแพทย์แผนไทยและพยาบาลวิชาชีพ เป็นตำแหน่งหลักที่ให้บริการการรักษาพยาบาลกับผู้ป่วย และปัจจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีความสัมพันธ์ต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดหนองบัวลำภู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($OR_{adj} = 0.39$, 95% CI = 0.17 - 0.89) โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีความคิดเห็นพึงพอใจ จะมีการสั่งใช้ยาสมุนไพรเป็นประจำน้อยลงเป็น 0.39 เท่าของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีความคิดเห็นไม่พึงพอใจ ทั้งนี้อาจเนื่องจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรอาจมีราคาที่สูงกว่าแพง ใช้ในปริมาณมากในแต่ละครั้ง อีกทั้งอาจยังไม่มั่นใจในคุณภาพ ประสิทธิภาพของยาสมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกองสาธารณสุขภูมิภาค, 2543 อ่างใน คณะกรรมการแห่งชาติด้านยา (2549) พบว่า แพทย์ไม่เห็นความสำคัญของยาจากสมุนไพรเท่ากับยาแผนปัจจุบันและไม่นิยมสั่งใช้ตลอดจนแพทย์ไม่มีความมั่นใจในผลการรักษาและคุณภาพของยา

สำหรับปัจจัยด้าน อายุ และอายุการทำงาน เมื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบตัวแปรพหุ (Multivariable analysis) โดยทำการควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพล โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุโลจิสติกส์ (Multiple logistic regression) พบว่า ไม่พบความสัมพันธ์กับการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ปฏิบัติงาน

1.1 ควรมีการจัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ในเรื่องการใช้ยาสมุนไพร ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นประจำทุกปี

2. สถานบริการปฐมภูมิ

2.1 ควรจัดทำคู่มือการใช้ยาสมุนไพรประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง

2.2 จัดอบรมเรื่องยาสมุนไพรให้กับประชาชนในพื้นที่ได้ทราบข้อดี ข้อจำกัดอย่างทั่วถึง เพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาพยาบาล

2.3 ประชาสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีในการใช้ยาสมุนไพร เมื่อเทียบกับยาแผนปัจจุบัน

3. นโยบายฝ่ายบริหาร

3.1 มีการพัฒนาข้อมูลสมุนไพรให้เกิดความทันสมัยมากยิ่งขึ้นผ่านทางสื่อออนไลน์ วารสารงานวิจัย

3.2 ควบคุมคุณภาพ รากายา ประสิทธิภาพ ยาให้มีความเหมาะสม

3.3 โรงพยาบาลแม่ข่ายมีการทำความตกลงกับลูกข่ายให้สามารถเบิกยาได้ ตามความเหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ รวมถึงการพิจารณาเพิ่มกรอบยาสมุนไพรได้ หากมีความจำเป็น

การวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้ยาสมุนไพรระหว่างโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลชุมชน และ โรงพยาบาลทั่วไปในแต่ละอำเภอ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในปัจจัยอายุการทำงาน ที่อาจมีอิทธิพลต่อการสั่งใช้ยาสมุนไพรของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของท่านนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู ที่ให้โอกาสในการดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์คณะภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยเฉพาะท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น.พ.เบ็ตพงษ์ เกษสมบูรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้คำชี้แนะมาโดยตลอด ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์นักศึกษาลัทธิสุตรวินยา ศาสตร์มหบัณฑิต สาขาการพัฒนาศุภาพชุมชน

ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น รุ่นที่ 5 ทุกท่าน ที่คอยให้การช่วยเหลือและ
เป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสังกัด
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภูทุกท่าน ที่ได้
ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และให้ความ
ร่วมมือในการศึกษาเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพ

แห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545- 2549. แผนพัฒนา

สุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549

[ออนไลน์] 2544 [อ้างเมื่อ 30 เมษายน 2552].

จาก <http://bps.ops.moph.go.th/>

Plan10/plan10.htm

คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพ

แห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554. แผนพัฒนา

สุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554

[ออนไลน์] 2550 [อ้างเมื่อ 30 เมษายน 2552]. จาก

<http://bps.ops.moph.go.th/Plan10/plan10.htm>

กัทลียาภรณ์ ไวโอเร็ด. การประเมินการใช้ยาจาก

สมุนไพรและความคิดเห็นของบุคลากรทาง

การแพทย์ต่อการใช้ในโรงพยาบาลลอง จังหวัด

แพร่. การค้นคว้าแบบอิสระ สาธารณสุขศาสตรม

หาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2552.

นภัสรัญชน์ ฤกษ์เรืองฤทธิ์. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยา
สมุนไพรในโรงพยาบาลอุ้มทอง จังหวัด
สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศา
สตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกการจัดการสร้าง
เสริมสุขภาพ คณะสาธาณ สุข ศาส ตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2553.

ฝ่ายวิเคราะห์และประมวลข่าวสาร สำนักสารนิเทศ

กระทรวงสาธารณสุข. จัดหมายข่าวเพื่อ

สื่อมวลชนองค์การอนามัยโลกชี้ทั่วโลกฮิต

สมุนไพร มูลค่าบริโภคตลาดโลกสูงถึงปีละ 2

ล้านล้านบาท. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข;

2550.

World Health Organization. Traditional medicine

[online] 2003 [cited 2008 December 8].

Available from: [http://www.who.int/](http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs134/en/print.html)

[mediacentre/factsheets/fs134/ en/print.html](http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs134/en/print.html)

World Health Organization. WHO Congress on

Traditional Medicine, 7-9 November 2008,

Beijing, China [online] 2008 [cited 2008

December 8]. Available from:

[http://www.who.int/medicines/areas/](http://www.who.int/medicines/areas/traditional/congress/en/index.html)

[traditional/congress/en/index.html](http://www.who.int/medicines/areas/traditional/congress/en/index.html)